

Uvodna beseda

Slovenija, Suha krajina in Žužemberk med drugo svetovno vojno in danes

26. decembra 1990, ko je bil razglašen izid plebiscita o samostojnosti, je bil prelomen in edinstven dan v zgodovini slovenskega naroda. Slovenke in Slovenci smo glasovali ZA. ZA svobodno in samostojno Slovenijo. Plebiscit o samostojnosti Slovenije je potekal 23. decembra 1990, na njem pa so se slovenski volivci odločali o vprašanju, ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država.

Plebiscita se je udeležilo 93,2 % volilnih upravičencev; 1.289.369 oz. 95 % volivcev se je odločilo za samostojno in neodvisno Slovenijo. Slovenci niso nikoli prej in nikoli kasneje pokazali takšne enotnosti.

Dan pred razglasitvijo izida plebiscita, 25. junija 1991, je slovenski parlament sprejel ustavni zakon za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije in več zakonov, s katerimi je Slovenija prevzela izvrševanje suverenih pravic na svojem ozemlju, ki jih je v preteklosti prenesla na organe SFRJ. Uresničila se je želja slovenskega naroda o samostojni državi.

Sledila je slovenska osamosvojitvena vojna ali vojna za Slovenijo, v kateri sta slovenska teritorialna obramba in policija med 7. junijem in 7. julijem 1991 odbili napad Jugoslovanske ljudske armade in s tem je Slovenija dosegla svojo neodvisnost od Socialistične federativne republike Jugoslavije. Temelji za to veliko dejanje v slovenski zgodovini pa so bili postavljeni desetletja prej, v času narodnoosvobodilnega boja proti okupatorju.

Druga svetovna vojna se je začela 1. septembra 1939 z napadom nacistične Nemčije na Poljsko, nadaljevala 10. maja 1940 z napadom na Nizozemsko, Belgijo, Luxemburg in zaključila s porazom Francije in z njeno kapitulacijo 21. junija 1940. V nekaj tednih je nemški vojni stroj z vso svojo premočjo v ljudstvu, orožju in vojni tehniki razbil francosko armado, ki je takrat veljala za najmočnejšo v Evropi. V samo nekaj mesecih od začetka druge svetovne vojne je Nemčija premagala in si pokorila zahodno Evropo.

6. aprila so nacistična Nemčija, fašistična Kraljevina Italija in Madžarska napadle Kraljevino Jugoslavijo in ta je 17. aprila 1941 podpisala kapitulacijo. Vsem trem okupatorjem je bil skupen namen izbrisati slovenski narod kot etnično skupnost. Ko je nemški vojni stroj v vsej svoji moči porazil, okupiral in dobesedno pregazil večji del Evrope razen nevtralne Švedske in Švice, so bili v noči s 26. na 27. april 1941 v vili književnika Josipa Vidmarja v Ljubljani postavljeni temelji današnje slovenske samostojnosti. Na ustanovnem sestanku so se zbrali predstavniki petnajstih skupin in ustanovili

Osvobodilno fronto. S tem so se tudi v Sloveniji začele priprave na oboroženo vstajo. To je bila prelomna in pogumna odločitev, vredna vsega spoštovanja, saj je bil nadaljnji obstoj Slovencev kot naroda še posebej ogrožen.

Že 26. aprila 1941 je vodja nacistične Nemčije Adolf Hitler osebno obiskal Maribor. Štajerski guverner Sigfried Uiberreither je 28. aprila v govoru izjavil, da mu je Hitler naročil, naj napravi deželo spet nemško. Ta cilj so želeli doseči z izseljevanjem 80.000 Slovencev na Hrvaško in v Srbijo. Z interniranjem v italijanska koncentracijska taborišča na Rabu in Gonarsu, kjer je bilo interniranih okoli 26.000 Slovencev. V nemških in italijanskih koncentracijskih taboriščih je bilo med 2. svetovno vojno več kot 65.000 Slovencev. V koncentracijskih taboriščih, na prisilnem delu ali v izgnanstvu je življenje izgubilo najmanj 13.169 Slovencev. Med žrtvami nemških in italijanskih taborišč je bilo najmanj 949 slovenskih otrok – 680 dečkov in 296 deklic. Večinoma je šlo za sorodnike partizanov.

Vir: Wikipedija, Druga svetovna vojna na Slovenskem, dostopno na:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Druga_svetovna_vojna_na_Slovenskem

Kaj so bili krivi ti ljudje, da so jih Nemci izgnali iz njihovih domov. Samo zato, ker so bili Slovenci?

Na žalost je bil čas druge svetovne vojne na slovenskih tleh tudi čas neenotnosti slovenskega naroda. Zgodovina ne laže: znano in dokumentirano je, kdo so bili tisti, ki so izdajali slovenske domoljube nemškimi in italijanskim okupatorjem, da so jih ti internirali v koncentracijska taborišča, v katerih so številni zaradi lakote, mučenja in nečloveških razmer umrli. Znano je, kdo so bili tisti, ki so na zahrbtnen način lovili partizane in aktiviste in jih izročali okupatorjem; kdo so bili tisti, ki so vdiral v slovenske domove in so odgovorni, da so bile zavedne slovenske družine izseljene na Hrvaško ter v Srbijo in odpeljane v koncentracijska taborišča. S prstom je treba pokazati na domače izdajalce, torej na vaške straže, milico MVAC, Legijo smrti, belo gardo, plavogardiste, ki so svoj konec doživeli v Grčaricah, slovenske četnike, domobrance in vse, ki so jim pri tem pomagali. Tudi velik del slovenske Rimskokatoliške cerkve.

Do organiziranega oboroženega upora slovenskega naroda je prišlo po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941. V Sloveniji so potekale priprave na oboroženi odpor proti okupaciji in okupatorjevemu nasilju pod skupnim vodstvom Osvobodilne fronte, ki je v ta namen ustanovila glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Program OF je vključeval tudi pravico slovenskega naroda do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve in združitve z drugimi narodi ter osvoboditev in združitvev razkosanega slovenskega naroda, vključno s koroškimi in primorskimi Slovenci.

Prva uporniška akcija je bila izvedena 29. aprila 1941, ko so zavedni slovenski dijaki v Volkmejerjevem prehodu v Mariboru zažgali dva avtomobila nemške civilne uprave. 13. maja je na Mali Gori pri Ribnici potekal prvi oborožen spopad med partizani oz. pripadniki TIGR-a in okupatorji. Partizane, ki so zbirali orožje, so napadli italijanski karabinjerji. 22. julija 1941 sta pri Tacnu pripadnika Rašiške čete streljala na Franca Žnidaršiča, pomožnega policista in tolmača v nemški službi. Na ta datum je bil po vojni razglašen dan vstaje slovenskega naroda. Druga svetovna vojna na slovenskih tleh se je končala, ko se je poveljnik nemških enot v jugovzhodni Evropi general Alexander Löhr 9. maja v Topolšici pri Šoštanju formalno predal partizanom. Ko so po Sloveniji in Evropi že slavili dan zmage nad nacizmom in fašizmom, so na Poljani pri Prevaljah na Koroškem še potekali zadnji boji v 2. svetovni vojni na evropskih tleh. Dejstvo je, da so bili slovenski (in jugoslovanski) partizani skupaj s Sovjetsko zvezo, Združenimi državami Amerike, Združenim kraljestvom, Francijo in ostalimi zavezniškimi državami zmagovalci v drugi svetovni vojni. Jugoslavija in z njo Slovenija je bila edina država v Evropi, ki se je osvobodila sama. Osvobodili so jo partizani.

Avgusta leta 1941 je bilo v partizanih od 700 do 800 borcev, ob koncu leta 1941 naj bi jih bilo 2000, septembra 1943, neposredno pred kapitulacijo Italije pa 5500. Število partizanov se je do poletja 1944 povečalo na 30.000. Pozimi 1944/45 je število slovenskih partizanov doseglo vrhunec z 38.000 pripadniki. Slovensko domobranstvo pod poveljstvom nemških okupatorjev je imelo kot del nemških SS-enot na vrhuncu okoli 17.000 pripadnikov.

(Vir: Wikipedija, Slovenski partizani, na povezavi: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenski_partizani)

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 so se pojavili prvi poskusi revidiranja interpretacije polpretekle zgodovine iz časa NOB, ki so jih podali predstavniki desnih političnih strank in Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji. Po njihovem mnenju je bilo treba na novo interpretirati zgodovino NOB, tokrat nepristransko in brez predsodkov. Njihova interpretacija pa je bila (in je še) vse prej kot nepristranska.

Zgodovinska dejstva o NOB so jasna in dokazana. Dokumentirano je, da je ban Natlačen z nekaj pomembnimi Slovenci na Graziolijsko prošnjo le deset dni po predaji oblasti okupatorju poslal Mussoliniju pismo z zahvalo za priključitev Ljubljanske pokrajine Kraljevini Italiji. 8. junija 1941 je sledil obisk pri Mussoliniju, na katerem so slovenski predstavniki izrazili lojalnost in globoko hvaležnost okupatorju. Temu je pritegnilo tudi vodstvo ljubljanske škofije s škofom dr. Gregorijem Rožmanom na čelu. Ban Natlačen je ustanovil Narodni svet, ki naj bi prevzel vrhovno oblast ter skrbel za red in mir na območju Dravske banovine. Z neuspešno banovo misijo pri nemškem generalu Hubertu Lanzu v Celju 12. aprila 1941 je takšna vizija neslavno propadla, saj so jo Nemci zavrnil.

6. avgusta 1942 je bila na italijanskem okupacijskem območju Ljubljanske pokrajine ustanovljena Prostovoljna protikomunistična milica (italijansko *Milizia volontaria anticomunista*, kratica MVAC; slabšalno bela garda; manj natančno vaške straže), ki je bila slovenska kolaborantska milica pod italijanskim poveljstvom. Po kapitulaciji Kraljevine Italije so Nemci 24. septembra 1943 na pobudo organizatorja domobranstva SS generala Erwina Rösenerja na območju nekdanje Ljubljanske pokrajine ustanovili Slovensko domobransko legijo, ki so jo sestavljali preživeli pripadniki Prostovoljne protikomunistične milice, vaških straž in Legije smrti, ki so jo 30. septembra po nemškem prevzemu oblasti reorganizirali v Slovensko domobranstvo (nemško Landeshwehr). Iz nekdanjih belogardistov so na osnovi nemških zahtev izoblikovali pomožne sile, ki so kasneje postale del enot SS (Schutzstaffel, po slovensko zaščitni vod, kratica SS) in so bile na nürnberškem procesu proti največjim vojnim zločincem pred mednarodnim vojaškim tribunalom uvrščene med zločinske organizacije.

Vir: Wikipedija, Schutzstaffel, na povezavi: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Schutzstaffel>

Zaradi zločinov, storjenih med vojno, je bila Waffen-SS po vojni razglašena za zločinsko organizacijo. (Vir: Žajdela, I., (2022), Družina, Enote in ustanove Waffen-SS na Slovenskem, na povezavi: <https://www.druzina.si/clanek/enote-ustanove-waffen-ss-na-slovenskem>).

Dejstvo je, da se z vsakim povečevanjem domobranstva povečuje nacizem in organizacija SS. Domobranci, ki so bili del SS in pod poveljstvom nemških SS oficirjev, so bili torej zločinska organizacija, ki so jo oborožili, oskrbovali in plačali Nemci; ko so bili razporejeni na terenu, so bili vedno pod nemškim poveljstvom in to v duhu Hitlerjeve izjave: "Naredite mi to deželo nemško!".

Manjša skupina okoli generala Rupnika je bila sodelovanju z Nemci bolj naklonjena in je tudi pričakovala zmago Tretjega rajha. Rupnik je sprva prevzel poveljstvo nad domobranci, a ga je že po nekaj tednih nemška vojska odstavila in mu ukazala, da se z domobranstvom ne sme več ukvarjati. Zaradi njegovega vztrajanja so ga leta 1944 znova vključili in ga imenovali za generalnega inšpektorja. Tik pred koncem vojne, ob umiku nemških sil, so Leona Rupnika Nemci spet imenovali za poveljnika domobranstva, vendar so politični veljaki pritiskali nanj in se je zaradi tega potem položaju odpovedal.

20. aprila 1944 so domobranci na Hitlerjev rojstni dan prisegli: »Prisegam pri vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo

silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj)«. Podpisali so tudi izjavo: *»Sem prostovoljno pristopil v Slovensko domobranstvo, v boj in uničenje komunizma, kateri je moji deželi že toliko gorja prinesel in celo Evropo ogrozil. Moja trdna volja je, z vsemi mojimi močmi, v zadovoljstvo moje dežele in Evrope bojevati se pod nemškim vodstvom, in za to tudi moje življenje postaviti. To obvezo sem danes s sveto prisego potrdil. Sem bil o dolžnosti in pravicah v službenem, disciplinarnem in gospodarskem oziru poučen.«* Pred prisego je imel škof Rožman tiho mašo za domobrance, potem pa kljub ponujenemu prostoru na tribuni ni ostal in je, takoj ko je pospravil svojo opremo, sredi prisege odšel z avtom. Drugič so domobranci prisegli Hitlerju 30. januarja 1945 na obletnico nacističnega prevzema oblasti v Nemčiji, ko je bilo že celemu svetu jasno, da bo nacistična Nemčija vojno izgubila.

Vir: Wikipedija, Slovensko domobranstvo, dostopno na:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovensko_domobranstvo

Tudi duhovnik in pisatelj Fran Saleški Finžgar je obsodil kolaboracijo. V *Letih mojega popotovanja* (1957) je med drugim zapisal: *»... rajši so sprejeli orožje, obleko in denar od okupatorjev za boj zoper brate Slovence. To je v slovenski zgodovini najbridkejši črni madež, ki ga noben izgovor ne more izbrisati ... nerazumljiva in po vesoljnem svetu obsojena je drznost, da sežeš po orožju smrtnega narodnega sovražnika za boj zoper svoje brate. To je bolečina vseh bolečin ...«* Tudi ponudba amnestije za pripadnike kolaborantskih enot 20. avgusta 1944 in 24. novembra 1944, ki jo je osvobodilno gibanje razglasilo za slovenske domobrance, v večini ni naletela na pravi odziv. Najpomembnejši dosežek boja na strani protifašistične koalicije je bila vrnitev velikega dela slovenskega etničnega ozemlja, ki ga je po rapalski pogodbi dobila Italija. Enako pomembno je tudi dejstvo, da je ravno oboroženi odpor okupatorjem preprečil uresničitev genocidnega načrta o uničenju slovenskega naroda kot etnične skupnosti. Brez partizanskega osvobodilnega boja bi na slovenskem Štajerskem in na Gorenjskem le malo Slovencev dočakalo maj 1945 na svojih domovih. Slovenski osvobodilni boj med drugo svetovno vojno je bil zato visoko moralno in nacionalno nujno dejanje, ki pomeni vrh v dosedanji slovenski zgodovini, kolaboracija z okupatorjem in bojevanje na strani tistega, ki je hotel slovenski narod uničiti, pa greh, ki ga ni mogoče niti zatajiti niti opravičiti. SLS je kot največja politična stranka pred drugo svetovno vojno z orožjem okupatorja, pod njegovim poveljstvom ter v boju proti lastnemu narodu (proti OF) zašla v moralni polom, ki ga je značilno potrdila tudi izjava italijanskega generala Ruggera škofu Rožmanu jeseni 1942, ko je dejal: *»Nam, Italijanom, mnogo pomaga (mislil je na pomoč kolaborantov v boju proti OF – op. M. Ž.), a med vami – Slovenci ustvarja tako sovraštvo, da ga petdeset let ne boste mogli odpraviti.«*

Vir: Marjan Žnidaršič, Slovenci v primežu okupacije, kolaboracije in osvobodilnega boja v letih 1941-1945, dostopno na: <https://www.zzb-nob.si/dediscina-nob/zgodovina-nob/>

Kralj Peter II. Karađorđević in jugoslovanska emigrantska vlada sta v Londonu septembra 1944 s soglasjem zaveznikov prek Radia BBC dramatično pozvala domobrance, ustaše in četnike, naj prestopijo k narodnoosvobodilni vojski in Titovim partizanom. Hrvaški domobranci so se prenehali bojevati ali pa so prestopili na stran partizanov. Slovenski domobranci razen redkih izjem na Primorskem niso prestopali k partizanom. Dejstvo je, da če bi konec leta 1944 upoštevali poziv kralja

iz Londona in ponujeni amnestiji (razen za tiste ki so morili, požigali ropali in posiljevali) ne bi bilo dogodkov, ki so se na slovenskih tleh zgodili po koncu druge svetovne vojne in bi bilo mrtvih mnogo manj.

20. avgusta 1944 je bil sprejet odlok o amnestiji, ki je do 15. septembra 1944 določil rok, do katerega so imeli vsi tisti, ki jim je bila amnestija namenjena, možnost, da se priključijo partizanom in se s tem rešiti posledic zaradi svojega sodelovanja v izdajalskih vojaških enotah. Z amnestijo se zločincem podeljuje milost in se jim odpusti kazen zaradi vztrajanja v enotah, ki so se s pomočjo in v pomoč okupatorjem borile proti partizanom.

Kot pomemben odgovor na poskuse še živečih pripadnikov slovenskih domobrancev, njihovih sorodnikov in somišljenikov, da bi potvorili zgodovino, in na njihovo širjenje laži o NOB objavljam del dokumenta z dne 24. novembra 1944, ki ga je Izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda sprejel na predlog predsednika NKOP-a, tovariša Josipa Broza Tita. Na podlagi njegovega predloga je predsedstvo Avnoja 21.11.1944 izdalo odlok o amnestiji za vse osebe, ki so bile v četniških enotah Draže Mihajlovića ali jim pomagale ali ki so sodelovale v enotah hrvaškega oziroma slovenskega domobranstva.

Kljub amnestijam, ki so jim jih ponujali partizani, se slovenski domobranci niso želeli podrediti partizanski vojski in so nadaljevali s kolaboracijo. Na Hrvaškem so domobranci sprejemali amnestije ter množično prestopali v partizane, ali pa so se preprosto prenehali boriti. Zakaj niso enako kot hrvaški ravnali tudi slovenski domobranci? Še več, kot odgovor na ponujeno amnestijo so 30. januarja 1945, nekaj mesecev pred koncem druge svetovne vojne, ponovno prisegli zvestobo Hitlerju. Bi bil lahko vzrok za zavračanje amnestije v slovenski Rimskokatoliški cerkvi? Če bi slovenski domobranci sprejeli amnestijo, bi brez dvoma preprečili povojno dogajanje v Sloveniji.

Objavljamo uvodni del vsebine odloka:

Izvršna odbor
Osobodilna Fronta
slovenskega naroda
Štev. 108/44 - 0

Dne 24. novembra 1944.

Vsem pokrajinskim, okrožnim, okrajnim odborom
in aktivistom OF.

Dne 21. novembra 1944 je na predlog predsednika NKOP-a tovariša
Josipa Broza Tita izdalo Predsedstvo AVNOJ-a naslednji amnestijski odlok:

Čl. 1.

Daje se splošna amnestija vsem osebam, ki so bile v četniških enotah
Draže Mihailovića ali jim pomagale, ali ki so sodelovale v enotah hrvat-
skega in slovenskega domobranstva.

Čl. 2.

Ta amnestija se nanaša tudi na one osebe iz člena 1., ki se še naha-
jajo v sestavi teh enot, če jih do 15. januarja 1945. leta zapuste in se
prijavijo na razpolago vojaškemu oblastem Narodno-osvobodilne vojske in
Partizanskih odredov Jugoslavije ali pa organom civilne oblasti narodno
osvobodilnim odborom.

Čl. 3.

Amnestija za dela iz čl. 1. se daje brez ozira na to, ali je kazenski
postopek uveden, sodba izrečena, ali je postala izvršna.

Čl. 4.

Amnestija se ne nanaša na osebe, ki so razen del iz čl. 1. storile pred
ali po objavi tega odloka druge zločine kot uboje, požige, rope, posil-
stva itd.

Čl. 5.

Amnestija se ne nanaša na one osebe, ki tudi po objavi te amnestije
zlonamerno nadaljujejo z izvrševanjem del iz čl. 1. tega odloka.

Čl. 6.

Ta odlok stopi v veljavo z dnem objave.

Vsebino odloka si lahko preberete na povezavi:

Vir: http://www.zb-koper.si/Amnestija_OF_24-11-1944_faksimile.pdf

Iz amnestije so bili izvzeti tisti, ki so bili krivi za uboje, posiljevali, ropali in požigali.

5. avgusta 1945 je bil sprejet ukaz o splošni amnestiji in pomilostitvi, ki je določal tudi, kdo so izvzeti iz splošne amnestije in pomilostitve.

URADNI LIST

DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

»URADNI LIST« izhaja dvakrat tedensko. —
Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po ceniku.
— Cekovni račun štev. 62324. — Poštnina
plačana v gotovini.

Nedelja, 5. avgusta 1945.
BEOGRAD
ŠTEVILKA 56. LETO I.

Cena 3.— dinarje za vsako polo. — Naroč-
nina za drugo polletje 1945 znaša 350.— di-
narjev. — Uredništvo: Brankova ul. št. 20.
— Telefon: 20-426 in 20-427.

526.

Na podlagi 4 člena v Odloku o Vrhovnem zakonodajnem in izvršnem predstavniškem telesu Jugoslavije kot začasnem organu vrhovne narodne oblasti v Jugoslaviji, in na podlagi 1. in 5. člena v Zakonu o dajanju amnestije in pomilostitve, ter na predlog predsednika zvezne vlade in ministra narodne brambe, izdaje predsedstvo Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije naslednji

U K A Z

O SPLOŠNI AMNESTIJI IN POMILOSTITVI

1. člen

Daje se splošna amnestija:

1) vsem tistim, ki so sodelovali v četniških in nedičevskih edinicah, v edinicah hrvatskega in slovenskega domobranstva, v muslimanski milici, v arnavtskih oboroženih formacijah in v vseh ostalih oboroženih formacijah v službi okupatorjev, ali so jim pomagali, kakor tudi vsem onim, ki so pripadali tem podobnim političnim organizacijam ali njihovemu administrativnemu oziroma sodnemu aparatu.

2) vsem tistim, ki so dezertirali iz Jugoslovanske vojske ali se niso odzvali mobilizaciji, a do dneva objave tega Ukaza niso prestopili na sovražnikovo stran

3) vsem tistim, ki so sodelovali z okupatorjem na kulturnem in umetniškem polju, kolikor to sodelovanje ni presegalo okvirja njihove redne poklicne dejavnosti.

4) vsem tistim, ki so oklevetali ali razžalili Jugoslovansko vojsko, njene predstavnike, nnarodna oblastva in njihove organe.

2. člen

Od amnestije po 1. točki 1. člena se izvzemajo:

1) ustaši, ljotičevci in pripadniki ruskega prostovoljnega korpusa, razen onih, ki so bili nasilno mobilizirani po 1. januarja 1942.

3. člen

Amnestija po 1. členu se nanaša samo na tiste, proti katerim do dneva objave tega Ukaza ni izrečena pravomočna sodba za dejanja, katera so zagrešili.

Za osebe po 1. členu pod 1. in 2. točko, ki se nahajajo v odmetništvu pred narodno oblastjo, velja amnestija, ako se v roku enega meseca po objavi tega Ukaza stavijo na razpolago nnarodnim oblastvom.

4. člen

Splošna amnestija se daje:

1) vsem pripadnikom vojske, ki so do dneva objave tega Ukaza bili obsojeni s pravomočnimi sodbami vojnih sodišč, pa jim je kazen izrečena pogojno ali pa je bilo njeno izdržanje, izvršitev, odložena do konca vojne;

2) vsem takim civilistom, ki so do dneva objave tega Ukaza bili obsojeni s pravomočnimi sodbami vojnih sodišč, pa jim je izdržanje, izvršitev, kazni odloženo do konca vojne, ako so bili mobilizirani in so sodelovali v osvobodilni vojni v sestavu vojaških edinic Jugoslovanske vojske.

5. člen

Pomiloščeni so vsi tisti, ki so bili do dneva objave tega Ukaza pravomočno obsojeni za dejanje, predvidena v 1. do 4. točki v 1 členu, ter se jim odpusti še neizdržani del kazni na prisilno delo brez odvzema prostosti, kazni na odvzem prostosti in kazni na odvzem prostosti s prisilnim delom, ter se jim prej izrečene kazni izravnavajo po 1. in 10. členu Zakona o vrstah kazni.

Ta pomilostitev se ne nanaša na osebe, navedene v 2. členu tega Ukaza.

6. člen

Pomiloščeni so vsi drugi, ki so bili do dneva

Na podlagi ukaza o amnestiji in pomilostitvi so bili od amnestije izvzeti:

2. člen

Od amnestije po 1. točki 1. člena se izvzemajo:

1) ustaši, ljotičevci in pripadniki ruskega prostovoljnega korpusa, razen onih, ki so bili nasilno mobilizirani po 1. januarja 1942.

2) tisti, ki so v omenjenih formacijah in organizacijah, storili take zločine, kakor so umori, požigi, ropi, posilstva in temu podobno.

3) tisti, ki so bili člani Kulturbunda, ovaduhi, agenti, uradniki in drugi funkcionarji Gestapa, OVRE in sploh tajne politične policije v službi okupatorjev in prekih sodišč.

4) ideološki vodniki, organizatorji in voditelji ter oni, ki so v večjem obsegu financirali ali materialno podpirali zgoraj nevedene organizacije ter višji operativni in zaledni komandni kader, začenši od bataljonskih komandantov in načelnikov navzgor (komandanti in načelniki polkov, brigad, divizij in korov), šefi, načelniki in višji vodje uradniškega aparata.

5) tisti, ki so pobegnili v inozemstvo pred odgovornostjo pred narodnimi oblastvi.

Ukaz v celoti lahko preberete na povezavi:

http://stres.a.gape.org/VTA/sprava_ze_leta_1945_UR_list_ukaz_o_amnestiji_in_clanka.pdf

Tudi v Suhi krajini smo priča sprevračanju resnice in dejstev ter širjenju laži o NOB med letoma 1941 in 1945. Posebej bodejo v oči poskusi rehabilitacije, zmanjševanja vloge, krivde in pomena sodelovanja domačih izdajalcev z italijanskim in nemškim okupatorjem, ki je imelo za slovenski narod težke posledice. Tako je pred stavbo Občine Žužemberk v Spominskem parku znanih Suhokranjcev postavljen relief dekana Karla Gnidovca, ki je bil zaradi izdajstva leta 1952 obsojen na Okrožnem sodišču v Novem mestu na smrt, odvzem vseh državljskih pravic in premoženja. Navedbe, kot so podane v obrazložitvi imenovanja dekana Gnidovca za znanega Suhokranjca, so v resnici nasprotno dejstvom o njegovem delovanju in so zapisane z namenom, da bi bil Gnidovec v očeh javnosti rehabilitiran in opran vsake krivde za posledice njegovih dejanj in ravnanj med drugo svetovno vojno. V spominskem parku mu dela družbo relief Jožeta Kastelica (postavljen tudi v Osnovni šoli Prevole), doma iz Žvirč, ki je bil pripadnik zloglasnega udarnega domobranskega Rupnikovega jurišnega bataljona, ki je poslednjo zmagoto dosegel že po podpisu nemške kapitulacije, ko je v Borovljah pred partizani osvobodil most čez Dravo in so v reko zmetali več kot 300 ranjenih in zajetih partizanov in prek katerega se je potem umaknilo več tisoč beguncev in vojakov. Po drugi svetovni vojni je nekaj let preživel v taborišču v Avstriji in nato leta 1948 odšel v Kanado. Osnovna šola Žužemberk se je 24. novembra 1984 preimenovala v Osnovno šolo 7. korpusa na naslovu Partizanska cesta 1. Po letu 1991 se je šola ponovno preimenovala v Osnovno šolo Žužemberk, ulica pa je bila preimenovana v Baragovo ulico.

V Občini Žužemberk imamo 21 spomenikov in spominskih obeležij NOB iz obdobja 1941–1945. Spomenike in njihovo okolico urejamo članice in člani Občinske organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Žužemberk v sodelovanju z občino. S svojim delom in slovesnostmi, ki jih organiziramo pri spomenikih v spomin na dogodke med drugo svetovno vojno na območju Suhe krajine, ohranjamo spomine na pogumna dejanja naših prednikov v času NOB. Mnogo, premnogo je bilo

med drugo svetovno vojno gorja in trpljenja ter žrtev med prebivalci na območju Suhe krajine. Le pogumu in odločnosti naših dedkov in babic, partizank in partizanov, aktivistov in podpornikov NOB, ki so dali svoje življenje za to, da danes živimo v svobodni in demokratični Republiki Slovenijo, se lahko zahvalimo, da govorimo in pišemo slovensko. Lahko smo ponosni, da smo se v odločilnih dneh druge svetovne vojne, pomembnih za obstoj slovenskega naroda, odločili prav. Konec vojno smo po zaslugi slovenskih (in jugoslovanskih) partizanov dočakali na strani koalicije zaveznikov, ki je z zmago nad fašistično Italijo in nacistično Nemčijo vojaško porazila največje zlo v svetovni zgodovini in zmagala v drugi svetovni vojni. Dejstvo je, da je bila Jugoslavija in z njo Slovenija, edina država v Evropi, ki se je med 2. svetovno vojno osvobodila sama. Osvobodili pa so jo jugoslovanski in slovenski partizani.

Suho krajino se v času 2. svetovne vojne predstavlja kot leglo vaških straž, MVAC, belogardistov in domobrancev. Resnica je daleč od tega. S širših območij Ajdovca, Dvora, Hinj in Žužemberka je bilo v partizanih po do zdaj znanih podatkih iz 50 naselij 231 borcev, od tega jih je 69 padlo. Med civilnim prebivalstvom je izgubilo življenje 143 žrtev okupatorja in domačih izdajalcev. Interniranih je bilo 261 oseb, od tega jih je 31 umrlo. Med 2. svetovno vojno na slovenskih tleh je v boju proti nacifašizmu izgubilo življenje 243 prebivalcev s širšega območja Žužemberka. Žužemberk je imel pred 2. svetovno vojno okoli 740 prebivalcev. Za svobodo je med leti 1941 in 1945 svoja življenja dalo 117 prebivalcev Žužemberka.

Vir: Škufca, J., Kocijan, L., in Bregar, M., Spomenik narodnoosvobodilne vojne pri Žužemberku, Novo mesto, Zveza združenj borcev za vrednote NOB, območni odbor, 2007.

Z raziskovalnimi nalogami na temo NOB so učenci Osnovne šole Žužemberk od leta 1971 do 1989 sodelovali na srečanjih zgodovinskih krožkov slovenskih šol. Naslovi raziskovalnih nalog: »Ljudska vstaja v mojem kraju«, »Moj kraj v ilegali«, »Zaključni boji in osvoboditev«, »Naši izseljenci in izgnanci«, »Moj kraj ob kapitulaciji Italije«, »Partizanska saniteta«, »Partizanska topografija v mojem kraju«, »Šolstvo v domačem kraju v letu 1943 do 1944«, »Otroci med NOB« in »Prva partizanska enota v mojem kraju«.

Zveza borcev za vrednote NOB je nepolitična civilno-družbena veteranska organizacija, ki povezuje nekdanje borce NOB ter druge udeležence NOB in posameznike z namenom ohranjanja in širjenja vrednot NOB med letoma 1941 in 1945. Člani smo lahko vsi, ki imamo spoštljiv, pozitiven odnos do NOB in smo pripravljeni sodelovati v prizadevanjih in pri uveljavljanju vrednot tega boja. Te vrednote so zlasti: domoljubje, svobodomiselnost, protinacifašizem (nasprotovanje novim pojavom nacizma in fašizma), narodova suverenost, tovarištvo, enakopravnost, solidarnost, humanost, poštenost, socialna pravičnost in vse druge vrednote, ki zagotavljajo spoštovanje človekovih pravic.

Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Žužemberk je s tem namenom pri spomeniku NOB na Cvibljju postavila informacijsko tablo in QR kodo, na kateri je predstavljenih 21 spomenikov in spominskih obeležij na območju občine Žužemberk. Spomeniki in spominska obeležja so označeni na karti; povezujeta jih kolesarska pot in pešpot. Na tej poti si bo lahko obiskovalec na terenu s kolesom, peš ali z avtomobilom ogledal te spomenike in spominska obeležja, si obogatil zgodovinsko znanje in v neokrnjeni naravi naredil še nekaj dobrega za svoje zdravje. Na tej poti boste lahko spoznali tudi kulturne in naravne znamenitosti v občini Žužemberk in lepote neokrnjene narave. Na karti je označen tudi del »Mednarodne spominske poti zavezništva – Vranov let«, ki ohranja spomin na sodelovanje slovenskih partizanov, aktivistov in prebivalcev z zavezniki v drugi svetovni vojni. Pot

poteka od Ožbalta do Klopnega vrha na Pohorju in se konča na nekdanjem partizanskem letališču na Otoku pri Metliki. Del te poti, ki poteka prek naše občine, se začne v Dobravi, konča v Soteski in je označena na karti.

S prostovoljnim delom naših članov smo pri spomeniku na Cviblju postavili mizo in klopi, informacijsko tablo, tablo, ki označuje kulturni spomenik, in nabiralnik z zloženko o spomeniku na Cviblju. Vzemite si čas in spoznajte del novejšje zgodovine, ki se je v letih 1941–1945 odvijala na območju sedanje občine Žužemberk in Suhe krajine. Naša želja je, da se ta spomin ohranja še naprej.

Ne bomo tiho in bomo glasno nasprotovali širjenju neresnic in spreminjanju zgodovine narodnoosvobodilnega boja. Glasni bomo zaradi več kot 2.200 imen napisanih (in ki bodo še napisana) na spomeniku na Cviblju in na 7.771 spomenikih NOB po Sloveniji (Vir: partizanski spomeniki na Geopediji, podatek na dan 11. 8. 2023, na povezavi: https://sl.wikiversity.org/wiki/Partizanski_spomeniki_na_Geopediji).

Glasni smo zaradi imen oseb, ki so v najtežjem obdobju za obstoj slovenskega naroda v boju proti okupatorjem in domačim izdajalcem za svobodo slovenskega naroda dali svoje življenje.

Do nedavnega je 9. maj Evropa praznovala kot dan zmage nad nacizmom in fašizmom in dan, ko se je v Evropi končala druga svetovna vojna. Hitlerjevemu noremu načrtu, da bi zavladal svetu, so se pridružile današnje članice Evropske unije Italija, Madžarska, Romunija, Slovaška, Finska, Bolgarija, Francija in Hrvaška, pomagale pa so mu Španija, Portugalska, Švedska in Švica, ki so neutrudno poslovale in trgovale z nacistično Nemčijo. Morda ni slučajno in je morda celo interes, da se je 9. maj tudi iz tega razloga iz dneva zmage preimenoval v dan Evrope. Dejstvo je, da smo v boju za oblast v Evropi in v svetu priče ponovnemu vzponu ter širjenju idej nacizma in fašizma, ki predstavlja grožnjo varnosti v Evropi.

Uvodni tekst zaključujemo z mislijo:

»Narod, ki ne spoštuje svoje zgodovine, ni vreden prihodnosti«.

Žužemberk, maj 2023

OO ZB. za vrednote NOB Žužemberk

Oznake: Žužemberk, ZB NOB, spomeniki, OF, izgnanci, Rab, Gonars, vaške straže, bela garda, belogardisti, domobranci, prisega, amnestija, dekan Gnidovec, Jože Kastelic, Rupnikov jurišni bataljon, Nemci, Italijani, prisega, Rupnik, Suha krajina, Oš Žužemberk, raziskovalne naloge, intervju